

[Albrechtsen]

Jeg vil bede hr. Lasse Budtz komme op og sige ganske klart og tydeligt, at den redegørelse, som foreligger i dag fra regeringens side, ikke sikrer opfyldelsen af de to punkter, 1 og 2, i den socialdemokratiske dagsorden. Det er et kardinalpunkt i den her debat, om Socialdemokratiet vil gå op og sige det eller ej.

Formanden:

Det forekommer mig, vi er så langt fremme i gentagelserne nu, at det er rimeligt at slutte med den korte bemærkning, hr. Gert Petersen har bedt om.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg er ked af det, men jeg er nødt til at stille spørgsmål, fordi der er ting, jeg ikke forstår.

Hr. Lasse Budtz siger, at der står i dagsordenen, det kan jeg også læse selv, at Folketinget pålægger regeringen at sikre, at varslingsanlægget ikke kan anvendes i forbindelse med SDI-systemer eller ABM-systemer.

Udenrigsministeren siger, at det har regeringen sikret. Følgelig er der ikke noget at undersøge, der er ikke noget at sikre for fremtiden. Det, jeg spurgte om, var, om hr. Lasse Budtz var enig i den fortolkning, og i stedet fik jeg et foredrag om at sidde med hovedet inde i højtaleren.

Jeg vil godt høre udenrigsministeren: mener udenrigsministeren, at der er mere at undersøge, eller mener udenrigsministeren det ikke, for nu er der flere gange talt om, at man i et af de eksisterende udvalg skal foretage en nærmere undersøgelse. Det har hr. Lasse Budtz faktisk sagt, og hr. Niels Helveg Petersen har sagt det. Er udenrigsministeren enig heri, eller mener udenrigsministeren, at det er overflødigt?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Det kan jeg meget let besvare, for regeringen agter da fortsat og løbende at indhente informationer om udviklingen i forbindelse med Thuleradarstationen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 36 af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 103 stemmer (S, KF, V, RV, CD og KRF); imod 2 (FP); 21 (SF og VS) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 35 af Albrechtsen (VS) og Pelle Voigt (SF) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

11) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 98:

Forslag til folketingsbeslutning om vurdering af forholdene i Tyrkiet.

Af Albrechtsen (VS) m.fl.
(Fremsat 22/1 87).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Vi har jo her i Tinget ved adskillige lejligheder gennem de seneste år beskæftiget os med menneskerettighedssituationen i Tyrkiet, og det har vi gjort med baggrund i den sag, som Danmark sammen med Frankrig, Holland, Norge og Sverige i 1982 anlagde imod Tyrkiet ved Menneskerettighedskommissionen i Strasbourg.

Så sent som i maj 1986 behandlede vi i en udførlig debat et forslag til folketingsbeslutning, som også var fremsat af VS, om, hvad man kaldte »en aktiv indsats mod diktaturet i Tyrkiet«. Jeg understreger gåseøjnene, da det er aldeles urimeligt at kalde Tyrkiet for et diktatur.

Jeg har også senere haft lejlighed til skriftligt at besvare flere konkrete spørgsmål, der har været rettet til mig om situationen på menneskerettighedsområdet i Tyrkiet.

Så for mig at se er der ikke noget behov for at rette blikket bagud, men derimod at tage udgangspunkt i den slutrapport, som i henhold til forligsordningen af december 1985 mellem klagestaterne og Tyrkiet skulle afgives af Menneskerettighedskommissionen

[Udenrigsministeren]

og den tyrkiske regering i fællesskab pr. den 1. februar i år, den rapport, som nu foreligger.

For god ordens skyld skal jeg måske præcisere, at der ikke som nævnt i bemærkningerne til beslutningsforslaget er tale om, at Danmark eller noget andet Europarådsland skal godkende rapporten. Det er forkert, rapporten repræsenterer i sig selv afslutningen på forligsordningen.

Jeg finder for nærværende kun at burde nævne hovedkonklusionerne i rapporten, idet jeg kan tilføje, at regeringen vil virke for, at der træffes beslutning om offentliggørelse af rapporten.

Det centrale element i forligsordningen var jo, at Menneskerettighedskommissionen over en periode frem til februar 1987 skulle føre en dialog med den tyrkiske regering om, hvorledes tyrkisk lovgivning sikrer en effektiv overholdelse af menneskerettighedskonventionens forbud imod tortur og anden umenneskelig behandling.

Ud over på dialogen bygger rapportens konklusioner på besøg i Tyrkiet i marts og november 1986, hvorunder Menneskerettighedskommissionens delegation havde lejlighed til at besøge tyrkiske fængsler og politistationer og at føre samtaler med tilbageholdte samt med relevante, centralt placerede personer i Tyrkiet både i og uden for det tyrkiske statsapparat.

I sin sammenfatning af dialogen med de tyrkiske myndigheder giver Den Europæiske Menneskerettighedskommission udtryk for, at den samarbejdets ånd, man har mødt, afspejler den tyrkiske regerings beslutsomhed med hensyn til at sikre overensstemmelse med de menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, der er indeholdt i konventionen.

Det er regeringens opfattelse, at rapporten alt i alt må betegnes som positiv over for de resultater, der inden for det sidste års tid er nået på de nævnte centrale områder, og de bestræbelser, som fremdeles udfoldes for at bringe situationen i Tyrkiet på menneskerettighedsområdet op på de standarder, som menneskerettighedskonventionen fastsætter.

Det betyder naturligvis ikke, at regeringen ikke ligesom kommissionen er opmærksom på, at situationen stadig giver anledning til kritik på specifikke områder, og det skal jeg vende tilbage til om et øjeblik. Men først er

der grund til også at nævne de to andre elementer, der indgik i forligsordningen fra december 1985.

For det første gav den tyrkiske regering her tilsagn om at fortsætte den gradvise afvikling af de fravigelser, som var gennemført i henhold til konventionens artikel 15, der omhandler særlovgivning som led i en militær undtagelsestilstand. Den tyrkiske premierminister gav, som det er nævnt i forliget, i april 1985 under et besøg i Washington udtryk for håbet om, at den militære undtagelsestilstand kunne ophæves i løbet af 18 måneder.

Vi må naturligvis beklage, at den tyrkiske regering ikke helt har kunnet leve op til sin egen forventning fra april 1985 om en fuldstændig ophævelse af undtagelsestilstanden. De fem resterende provinser er dem, der støder op til Iran, Irak og Syrien. Det er altså de provinser, hvor der i en årrække har fundet alvorlige sammenstød sted med kurderne. Regeringen beklager selvsagt, at der ikke har kunnet skabes et forhandlingsklima, der kan løse op for nogle af mindretalsspørgsmålene i dette område af Tyrkiet.

Det kurdiske spørgsmål var jo ikke som sådant omfattet af klagesagen, hvad menneskerettighedskonventionen heller ikke giver mulighed for, men det siger sig selv, at i det omfang medlemmer af det kurdiske mindretal udsættes for krænkelser, der omfattes af konventionen, så er deres rettigheder og friheder naturligvis beskyttet på samme måde som andres.

Det sidste element i forligsordningen var spørgsmålet om amnesti. Den tyrkiske regering erklærede på det tidspunkt, at arbejdet med spørgsmålet om amnesti var påbegyndt med det formål at lette mulighederne for at give amnesti og benådninger eller træffe lignende foranstaltninger, og at overvejelserne herom ventedes at finde sted i parlamentet i de kommende måneder.

Den tyrkiske Nationalforsamling vedtog herefter i marts 1986 en lov om afsoning af straffe, og der var i henhold til denne lov et halvt år senere blevet løsladt næsten $\frac{3}{4}$ af samtlige strafafsonere i Tyrkiet, heri indbefattet såvel almindelige lovovertrædere som politiske fanger.

Jeg vil gerne knytte nogle bemærkninger til den erklæring om anerkendelse af den individuelle klageadgang, som den tyrkiske

[Udenrigsministeren]

regering har afgivet til Europarådets generalsekretær i slutningen af januar i år, det vil sige samtidig med færdiggørelsen af slutrapporten fra Menneskerettighedskommissionen.

I denne erklæring anerkender den tyrkiske regering Menneskerettighedskommissionens kompetence til foreløbig for en periode af tre år at modtage andragender fra enkeltpersoner, grupper af enkeltpersoner og ikkegouvernementale organisationer, der hævder at være krænket i de rettigheder, der anerkendes i menneskerettighedskonventionen, og Tyrkiet blev dermed det 19. af Europarådets 21 medlemslande, som anerkender den individuelle klageadgang. Cypern og Malta mangler endnu.

Den individuelle klageadgang repræsenterer jo det helt centrale element i Europarådets kontrolsystem på menneskerettighedsområdet. Erklæringen er ledsaget af nogle forbehold og nogle fortolkende erklæringer, hvis rækkevidde i visse henseender er usikre. Det tilkommer de kompetente organer under konventionen at foretage den endelige fortolkning af erklæringen i forbindelse med prøvelse af konkrete, individuelle klagesager.

Uanset hvordan man bedømmer den nøjagtige rækkevidde af den tyrkiske anerkendelse af den individuelle klageadgang, så må det konstateres, at der her er tale om et ganske betydeligt fremskridt. F.eks. vil der ikke være begrænsninger i kommissionens kompetence til i fremtiden at behandle klager fra tyrkiske borgere over tortur og over krænkelser af retssikkerhedsgarantierne.

Jeg har i øvrigt noteret mig, at den tyrkiske udenrigsminister den 27. januar i år over for Europarådets parlamentariske forsamling har udtalt, at den tyrkiske regering ikke har til hensigt at begrænse anvendelsen af den individuelle klageadgang i henhold til konventionen. Anvendelsen i praksis af klageadgangen vil forhåbentlig bekræfte, at den tyrkiske regering er indstillet på fortsat at medvirke til, at menneskerettighedssituationen i Tyrkiet snarest bliver bragt op på de standarder, der er vedtaget i menneskerettighedskonventionen.

Med baggrund i de bemærkninger, jeg her har gjort til rapporten, vil jeg gerne afsluttede sammenfatte regeringens holdning til det forslag, vi her skal diskutere. Vi finder, at den slutrapport, der er udarbejdet af den tyrkiske regering og Menneskerettighedskom-

missionen i fællesskab, efterlader et klart vidnesbyrd om, at der er sket betydelige fremskridt på menneskerettighedsområdet i Tyrkiet i tiden efter indgåelsen af forligsordningen, og at den tyrkiske regering er indstillet på de yderligere fremskridt, som er nødvendige med henblik på en normalisering.

Regeringen føler sig overbevist om, at den klagesag, som vi sammen med fire andre lande indledte mod Tyrkiet, har været med til at fremskynde denne udvikling. Dette indtryk forstærkes af, at den tyrkiske regering samtidig med rapporten har afgivet erklæring om anerkendelse af den individuelle klageadgang. Der foreligger nu den helt nye situation, at tyrkiske borgere, det gælder naturligvis også kurdere, i fremtiden direkte til Menneskerettighedskommissionen kan indgive klage over krænkelser af deres menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder. Anerkendelsen af den individuelle klageadgang har derfor helt klart øget mulighederne for at få konkrete krænkelser behandlet af Menneskerettighedskommissionen i Strasbourg og tilsvarende reduceret behovet for at benytte den mellemstatslige klageadgang.

Det er dog lige så klart, at regeringen fortsat vil følge udviklingen på menneskerettighedsområdet i Tyrkiet med opmærksomhed og gøre sit til at fremskynde en fortsat positiv udvikling.

Det er mig i denne forbindelse magtpåliggende at sige, at regeringen står helt uforstående over for de meget hårde domme, som kort før jul 1986 blev afsagt ved en militær domstol i Istanbul over 264 ledende personer i den faglige landssammenslutning DISK og tilknyttede fagforbund. Den tyrkiske regering er bekendt med, at dommene har givet os og for øvrigt også andre vesteuropæiske lande anledning til alvorlig bekymring. Vi har desuden noteret os, at dommene er blevet appelleret, ligesom DISK-sagen løbende er genstand for drøftelser i ILO i lyset af ILOs henstillinger og konventioner, så det sidste ord er altså endnu ikke sagt i denne sag.

En anden retssag, som ikke harmonerer med det tilløb til en friere og mere åben debat om politiske forhold, der jo ellers har kendetegnet udviklingen det sidste års tid, er den dom på næsten et års fængsel, som blev afsagt i december sidste år over tidligere premierminister Bülent Ecevit for overtrædelse af loven om politiske partier. Også denne

[Udenrigsministeren]

dom er imidlertid appelleret og kan derfor endnu nå at få et andet udfald.

Jeg vil gerne til sidst understrege, at spørgsmål vedrørende menneskerettigheder i andre lande jo ikke altid lader sig besvare helt så præcist, som forslagsstillerne synes at forudsætte i deres forslag.

Det, der nu foreligger oplyst efter forslagsgets fremsættelse, kan forhåbentlig bidrage til, at forslagsstillerne reviderer deres opfattelse af den forligsordning, vi var med til at indgå i december 1985. Gennem forligsordningen er det lykkedes dels at fremkalde væsentlige forbedringer i menneskerettighedssituationen i Tyrkiet, dels at formå den tyrkiske regering til at acceptere den individuelle klageadgang, og især det sidste vil forhåbentlig vise sig at blive et effektivt middel til at bringe situationen i Tyrkiet i overensstemmelse med de krav, som kan stilles til en medlemsstat i Europarådet. Regeringen vil i Europarådets ministerudvalg nøje følge denne udvikling.

Lasse Budtz (S):

Jeg er enig med udenrigsministeren i, at der ikke er noget reelt grundlag for en genoptagelse af sagen mod Tyrkiet ved Menneskerettighedskommissionen i Strasbourg sammen med de fire andre såkaldte gamle klagerlande. Det kan ikke lade sig gøre, og de vil heller ikke starte en ny sag. Tilbage bliver jo selvfølgelig så spørgsmålet om, hvorvidt vi kunne gøre det alene, og om det ville have nogen slagkraft.

Vi advarede, som ministeren vil huske, i sin tid mod, at man medvirkede til at opgive sagen netop af den grund, som ministeren selv har været inde på, at der ved at bevare sagen løbende i den form, som den oprindeligt havde, var mulighed for at lægge et ganske væsentligt pres på Tyrkiet.

Nu må vi rejse spørgsmålet igen i udvalget på grundlag af dette beslutningsforslag. Vi må undersøge forholdene, som de er i Tyrkiet nu, vi må have nye oplysninger indhentet, det må vi gøre sideløbende med det, der sker såvel i Europarådet som i Europa-Parlamentet.

Jeg skal ikke benægte, at der er sket en vis fremgang i Tyrkiet, bl.a. kan selv jeg blive interviewet i tyrkiske aviser og finde, at det, jeg siger af kritiske bemærkninger, virkelig

står i de aviser. Jeg har haft fremragende tyrkiske politikere til at oversætte det for mig, så jeg har ikke grund til at betvivle, at det, som var trykt, også var det, jeg sagde.

Det er også rigtigt, at den begrænsede klageadgang er indført, men den er jo netop begrænset på den måde, at alle de politisk betonedede sager skal gå via den tyrkiske grundlov, som får det afgørende ord.

Men der er rigtignok en lang række meget alvorlige men'er. Generalernes indflydelse er stadig formidabel. Der er stadig tortursager, de dukker stadig væk op. Der er stadig flere tusinde politiske fanger. Der er fortsat ingen generel amnesti. DISK-sagens domme er, som ministeren også var inde på, groteske både i antal og omfang. Fredskomiteen er blevet krævet idømt helt vanvittige fængselsdomme for et helt selvfølgeligt arbejde for freden.

Ecevitsagen er et andet eksempel. Her påstås det, at regeringen har henstillet til Højesteret, at der ikke bliver afsagt nogen endelig dom over ham, men det er jo i sig selv et grotesk eksempel på opfattelse af demokratiet, nemlig at regeringen skulle have indflydelse på, hvad en uafhængig Højesteret måtte komme til af resultater. Det understreger det primitive i hele systemet.

Mindretallene er et andet eksempel. Behandlingen af dem er utilgivelig, og hvis man ikke har forstået det før, så vil man kunne forstå det på grundlag af de bombardementer, der fandt sted for nylig. Parlamentet er stadig ikke repræsentativt, universiteterne er ufrie, foreninger må ikke tage politisk stilling, og fagforeningerne mangler komplet frie demokratiske, faglige og politiske rettigheder. Derfor er alle europæiske frie faglige organisationer mobiliseret, og dansk LO har også stillet sig i spidsen for protestaktioner og har i øvrigt henvendt sig om dette både til udenrigsministeren og til Europarådet.

Vi tror, at det er godt, at den rapport, ministeren omtalte, nu bliver offentliggjort. Vi mener, at dens konklusioner er alt, alt for svage, og at de i øvrigt blot er bygget på tyrkiske myndigheders udtalelser.

Desværre mener mange af vore allierede, at det tyrkiske problem i virkeligheden kun drejer sig om at holde Tyrkiet inden for et vestligt samarbejde af sikkerhedspolitiske grunde. Og dér har Tyrkiet selvfølgelig også en betydelig rolle, men det kan ikke være

[Lasse Budtz]

meningen, at det udelukkende skal dreje sig om det. Hvis man f.eks. i medlemslandene i Europarådet og i Europarådet blot affinder sig med en udvikling, som er i strid med Europarådets grundholdning og grundlov, så er der noget rivende galt. Det skrider til himlen, at vi affinder os med, at vi accepterer det, der fortsat foregår i Tyrkiet. Europarådet er som bekendt skabt for at beskytte demokrati- et og menneskerettighederne.

Spørgsmålet er, om vi virkelig kan blive ved med at affinde os med det. Jeg mener ikke, at vi kan blive ved. Jeg mener, at vi i hvert fald må reagere på det, der sker i Tyrkiet, og som ikke ville være muligt i noget af de andre 20 medlemslande inden for Euro- parrådet. Ikke et eneste af de andre lande vil- le acceptere det. Vejen frem kan muligvis være at fortælle tyrkerne ganske klart, at un- der sådanne forhold skal de ikke regne med, at Danmark accepterer deres adgang til udvi- det vestligt samarbejde, først og fremmest i EF.

Fischer (KF):

Tyrkiet har i det sidste tiår gennemgået en besværlig udvikling fra politisk kaos og bor- gerkrigslignende tilstande præget af drab og terror via et militærdiktatur, hvor det politi- ske liv var fuldstændig lammet af hårde re- striktioner, til på det seneste en tilstand, der i stadig højere grad minder om demokrati i vesteuropæisk forstand, og som er præget af den tyrkiske regerings vilje til det tættest mu- lige samarbejde med de vesteuropæiske lan- de.

I forbindelse med VS' beslutningsforslag er der ét spørgsmål, som må forekomme helt centralt: hvorledes motiveres Tyrkiet bedst muligt til at fortsætte og fuldstændiggøre den demokratiske proces, der indebærer genska- belse af fuld respekt for det enkelte menne- skes fundamentale rettigheder? Sker det ved handlinger, der har til resultat, at landet iso- leres, eller ved en integrationsproces, hvor de vesteuropæiske lande udnytter deres påvirk- ningsmuligheder fuldt ud med det klare mål at få bragt enhver krænkelse af menneskeret- tighederne i Tyrkiet til ophør?

Vi er i den konservative folketingsgruppe tilhængere af den positive påvirkningsmåde. Vi mener, at Danmark og de fire andre lan- de, der i sin tid rejste sagen imod Tyrkiet, og

som senere ændredes til en forligsaftale, be- nyttede en rigtig og hensigtsmæssig frem- gangsmåde, der har betydet reelle og påvise- lige fremskridt for menneskerettighederne i Tyrkiet. Resultaterne har demonstreret vær- dien af, at lande benytter det fælleseuropæi- ske retssystem, som Europarådet har opstil- let.

Men vi er samtidig opmærksomme på, at der fortsat er grund til at følge den videre udvikling i Tyrkiet nøje. Der er utvivlsomt sket væsentlige forbedringer, f.eks. i fængs- lerne. Torturproblemet har været omfattende og belastende for Tyrkiet, men det kan i dag konstateres, at der er sket betydelige frem- skridt, og vi har noteret, at der er skredet hårdt ind over for mange ansatte i fængsler- ne, der har udøvet tortur. Men problemets omfattende karakter og de mange sager imod udøvere af tortur viser, at vi fortsat skal være opmærksomme på, at problemet bringes fuldstændig ud af verden i Tyrkiet.

Vi er tilfredse med, at Tyrkiet nu har aner- kendt den individuelle klageret, men vil sam- tidig være opmærksomme på, hvorledes ud- øvelsen heraf i forhold til Den Europæiske Menneskerettighedskommission rent faktisk finder sted, herunder hvilken stilling de kom- petente organer vil tage til den individuelle klageret.

Særligt søgelys må endvidere rettes mod forsøg på begrænsning af almindelig politisk aktivitet og fagforeningsvirksomhed. Vi fin- der sagen mod DISK-fagforeningslederne belastende og dommen i januar over tidligere statsminister Ecevit helt urimelig.

I den konservative folketingsgruppe mener vi, at de tyrkiske myndigheder straks bør op- hæve enhver ikke alene formel, men også reel begrænsning af de tidligere politiske le- deres arbejdsmuligheder.

De etniske mindretals forhold bør også være genstand for kritisk belysning, og vi opfordrer den tyrkiske regering til national forsoning med mindretallene.

Vi er sammenfattende tilfredse med det arbejde, der er udført af Den Europæiske Menneskerettighedskommission, og værdsæt- ter dens bestræbelser for at indhente oplys- ninger fra mange sider af det tyrkiske sam- fundsliv. Vi mener, at den uafhængige kom- missionsrapport vil være et nyttigt instru- ment, når den videre udvikling i Tyrkiet skal vurderes. Vi vil som sagt være kritisk op-

[Fischer]

mærksomme på udviklingen. Vi værdsætter de fremskridt, der er sket, og har noteret os den tyrkiske regerings tilsagn om at fuldføre processen vedrørende fuld respekt for det enkelte menneskes rettigheder, hvilket naturligvis er en nødvendig betingelse for, at Tyrkiet kan spille sin rolle helt og fuldt i det vesteuropæiske samarbejde.

Jeg vil sige til hr. Lasse Budtz, at jeg ikke deler hans tolkning af Tyrkiets rolle i Europa. Jeg tror ikke, at det alene er et sikkerhedspolitisk spørgsmål. Jeg tror, at de økonomiske, kulturelle og borgerlige synspunkter i den europæiske sammenhæng fremover vil vinde stadig større betydning i forholdet mellem Tyrkiet og Vesteuropa, og her på disse almene områder har vi jo stærke positive påvirkningsmuligheder over for Tyrkiet. Dem skal vi da benytte os af, samtidig med at Tyrkiet spiller sin væsentlige rolle i NATO.

Bjørn Elmquist (V):

Siden militærets magtovertagelse i september 1980 har Tyrkiet jo jævnlig været på dagsordenen her i Folketinget og andre steder, ikke mindst i Europarådet. Det har dels været et regeringsanliggende, og det har dels været et parlamentarisk anliggende via det internationale parlamentariske arbejde, som flere af Folketingets medlemmer udfolder på deres partiers vegne.

Der har være gjort mange overvejelser i sin tid om, hvilke midler man i omverdenen kunne og burde bringe i anvendelse for at bidrage til demokratiets tilbagevenden og tilbagevenden til respekt for menneskerettigheder i Tyrkiet. Der tegnede sig dengang tre muligheder:

Man kunne enten ekskludere Tyrkiet af Europarådet og på anden måde isolere landet internationalt og dermed holde de principper i hævd, som først og fremmest Europarådet er baseret på.

Man kunne på den anden side vælge ikke at foretage sig noget som helst og at sige: det er et internt anliggende i Tyrkiet, og det må vi lade dem selv klare.

Og så var der den vej midt imellem, som man endte med at blive enig om på forskellig vis, dvs. fastholde en dialog, en meget kritisk dialog, ikke nødvendigvis en negativ, men i hvert fald en yderst kritisk dialog.

Jeg synes, at der i dag kan være anledning til – fordi klagesagen nu er afsluttet, den konkluderende rapport foreligger og den tyrkiske erklæring om i henhold til artikel 25 i Europarådets statutter at anerkende den individuelle klageadgang foreligger – at gøre status. Jeg er såmænd sikker på, at det ikke bliver sidste gang, vi kommer til at drøfte det, så man kan vel ikke hævde, at det er en endelig status, men i hvert fald en status.

Jeg synes, at det var den rigtige vej, der blev valgt. Jeg synes, de resultater, der foreligger i dag for så vidt angår den interne situation i Tyrkiet, bekræfter, at det var den rigtige vej, der blev valgt.

Den konkluderende rapport fra Menneskerettighedskommissionen i klagesagen er jo ikke offentligt tilgængelig. Jeg skal derfor undlade at citere fra den, men blot bekræfte det indtryk, som flere af ordførerne og ministeren har været inde på, nemlig at rapporten konkluderer, at der er gjort fremskridt. Der er stadig væk nogle enkelte punkter, nogle konkrete kritiske punkter, der rejses og bør rejses, og hvor man bør være klar over, at her mangler der stadig en del.

For så vidt angår den individuelle klageadgang i artikel 25 har den tyrkiske regering ved at anerkende denne efterkommet et gentagne gange fra forskellige sider fremsat ønske, ikke mindst fra de andre medlemslande i Europarådet i Den Parlamentariske Forsamling, for på den måde at løfte sagerne ud af det politiske plan og over i et rettergangsplan, et judicielt plan.

Der er rigtignok taget visse forbehold i erklæringen. Og hvilken rækkevidde vil de have? Ja, dér må man nu i den praktiske anvendelse fra Menneskerettighedskommissionens side, når der kommer sager op, se, hvor langt de går. Det mener jeg i hvert fald personlig ville være den rigtige måde at gøre det på.

Der er også andre muligheder åbne for Ministerkomiteen, for regeringerne, f.eks. at indhente et juridisk responsum fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Det kræver to tredjedele flertal i givet fald. Og mon ikke det var bedre så at tage den mere pragmatiske, mere praktiske, måde og så komme i gang med nogle af klagesagerne? Så må kommissionen konkret fortolke i de enkelte tilfælde.

[Bjørn Elmquist]

Ministerkomiteen vil også fremtidig være blandet ind i behandlingen af Tyrkiet og i vurderingen af situationen dernede, nemlig derved, at hvis det ikke kan lykkes Menneskerettighedskommissionen at nå til forlig i de konkrete sager med tyrkiske myndigheder, vil Ministerkomiteen være en slags sanktionerende myndighed, der skal tage stilling til, hvad der så skal ske.

Også i parlamentarikerforsamlingen i Europarådet vil vi fortsat interessere os for Tyrkiet. Tortur og amnesti er blevet nævnt og vil stadig væk være på vores dagsorden, og det forslag fra den europæiske fagbevægelse, som hr. Lasse Budtz nævnte, om at holde en høring om foreningsfriheden på baggrund af DISK-sagen, er et forslag, som vi i det juridiske udvalg på mandag på et møde i Paris vil tage stilling til. Vi vil her afgøre, om vi vil sige ja til at organisere sådan en høring, som jo i givet fald kan være en follow-up af den konference, som man holdt allerede i juli i Istanbul om foreningsfriheden i Tyrkiet.

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal kun knytte nogle få bemærkninger til det forslag, VS har fremsat, idet det fremgår af tidligere debatter, vi har haft om Tyrkiet-spørgsmålet her i Folketinget, at SF er helt på linje med VS i dette spørgsmål.

Ifølge forslaget skal tre indlysende rimelige betingelser for at ophæve sagen ved Menneskerettighedskommissionen opfyldes: Tyrkiet skal forbyde tortur, alle politiske fanger skal have amnesti, og man skal ophæve undtagelsestilstanden i de kurdiske provinser. På den måde har forslaget en sørgelig aktualitet, synes vi, selv med de fremskridt, der er sket i Tyrkiet, selv når man tager den kendsgerning i betragtning, at vi vel alle sammen er enige om, at Tyrkiet er en vigtig del af Europa, og at Tyrkiet kulturelt, politisk og religiøst har meget at tilføre et bredt europæisk samarbejde.

Men der er formentlig hos nogle, der sidder i denne folketingsaal, ingen tvivl om, at torturen stadig væk flourer i Tyrkiet. Jeg kunne godt tænke mig, at VS-forslaget blev strammet en anelse op, således at det ikke alene kom til at indeholde et forbud mod tortur, men at det, man faktisk forholdt sig til, var, om torturen fortsat foregår. Der er intet så nemt i verden som at lave demokrati-

ske og forfatningsmæssige bestemmelser og love. Det afgørende er, om disse love til enhver tid kan sættes ud af spillet af politivedtægten på den lokale politistation efter et lokalt skøn om, hvem der skal have hvor mange tæsk.

Det andet problem er også sørgeligt aktuelt, spørgsmålet om de tusinder af politiske fanger, som stadig sidder. Men jeg synes, at det mest aktuelle og det mest uhyggelige, som VS' forslag er kommet til at sætte fokus på i dag, er den kolossale udryddelseskampagne, som vi i øjeblikket oplever at Tyrkiet er indviklet i imod befolkningen i Kurdistan. I disse dage oplever vi, at iranske tropper trænger ind i det irakiske Kurdistan og fører krigshandlingerne derhen, samtidig med at tyrkiske tropper overskrider den irakiske grænse og foretager bombardementer af den kurdiske befolkning i Irak, den kurdiske befolkning, som jo ikke betragter grænsen mellem Tyrkiet og Irak som noget helligt og uoverskrideligt, men er af den opfattelse, at kurdere er en slags mennesker, som har nationale rettigheder, og at kurdere er de folk, der bor på begge sider af disse grænselinjer.

Vi har tidligere her i Folketinget diskuteret spørgsmålet om kurdernes demokratiske og nationale rettigheder her i Danmark, og det er noget, som jeg synes der er grund til at vende tilbage til snarest, især når der foreligger et enigt udspil fra de kurdiske foreninger her i Danmark.

Desværre er SFs støtte til VS' forslag jo ikke nok til, at det gennemføres i virkeligheden, men jeg vil gerne nævne, at det efter vores opfattelse har været et væsentligt problem ved denne sags behandling, at den svenske regering har indtaget den holdning, som den har.

Vi oplevede i forbindelse med vores sidste debat et tidsmæssigt sammenfald mellem forslagene om at droppe sagen ved Menneskerettighedskommissionen og et større svensk handelsfremstød i Tyrkiet under ledelse af en minister. Det er altså vigtigere end menneskerettigheder at sælge sporvogne til Istanbul. Vi oplever i denne tid, hvordan der kommer flere og flere oplysninger frem om Sveriges våbenhandel i forhold til Iran. Vi oplever, hvordan den svenske regering trækker spørgsmålet om fællesnordiske sanktioner imod Sydafrika i langdrag og stiller sig på bagbenene dér.

[Pelle Voigt]

Jeg synes, at en af de ting, vi kan uddrage af denne diskussion, er, at der er behov for, at den danske og den norske regering i det nordiske udenrigsministersamarbejde prøver at forklare vores svenske broderfolk, at den noget kræmmeragtige mentalitet, som synes at være ved at tage overhånd i svensk udenrigspolitik, ikke er gangbar vare. Vi mener, at det er farligt, hvis Danmark knytter sig til en sådan linje, som vi synes vi har set tendenser til også i Europarådsarbejdet.

Stinus (RV):

Det fremgik af pressen i går, at udenrigsministeren allerede på et pressemøde i tirsdags havde oplyst, at Danmark sammen med Norge, Sverige, Holland og Frankrig havde afstået fra at genoptage sagen imod Tyrkiet ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Det må undre, at en sådan beslutning træffes og orientering til prisen gives, 2 dage før Folketinget skal drøfte et forslag om at opfordre regeringen til at afgøre spørgsmålet om genoptagelse af sagen mod Tyrkiet ud fra ganske bestemte kriterier.

Det Radikale Venstre er ikke i alle detaljer enig med forslagsstillerne i deres forslag til folketingsbeslutning, men i betragtning af, at forslaget blev fremsat den 22. januar 1987, må jeg give udtryk for forundring over, at det ikke har været muligt at få forslaget til behandling, inden Danmark traf sin beslutning om ikke at genoptage sagen imod Tyrkiet. Det står mig ikke ganske klart, om jeg skal bebrejde forslagsstillerne, udenrigsministeren eller Folketinget, at vi nu er havnet i en situation, hvor vi skal behandle et forslag, som ikke har nogen mulighed for at blive gennemført, selv om der skulle være flertal for det.

Jeg vil i øvrigt også beklage, at rapporten om menneskerettighederne i Tyrkiet fra Den Europæiske Menneskerettighedskommission ikke foreligger offentliggjort, så den med fuld vægt kan indgå i debatten i dag, men jeg er tilfreds med, at regeringen vil virke for en offentliggørelse.

Som forholdene er, har forslaget i sin nuværende form altså ingen mening. Det Radikale Venstre finder imidlertid, at forslagsstillerne både i selve forslaget og i bemærkningerne berører nogle væsentlige forhold, som Danmark bør beskæftige sig med, selv om

sagen ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol er opgivet, ja, som vi måske netop bør beskæftige os med, fordi sagen er opgivet.

Jeg har tidligere under Folketingets debat om et VS-forslag vedrørende Tyrkiet den 16. maj 1986 fremhævet, at der er en udvikling i gang i Tyrkiet, en udvikling i demokratisk retning, som også i højere grad sikrer menneskerettighedernes overholdelse, og jeg vil gerne i dag fastholde denne opfattelse, som også er grunden til, at jeg ikke i ét og alt er enig med forslagsstillerne i deres konkrete forslag og ej heller i deres argumentation.

Ligesom forslagsstillerne er imidlertid også Det Radikale Venstre stærkt foruroliget over de oplysninger, der gives i den i bemærkningerne omtalte rapport fra Den Danske Helsinki-komité. Det skal dog bemærkes, at en del af de eksempler på tortur, som nævnes i rapporten, ikke er af helt ny dato, og at rapporten også gør opmærksom på de skridt, der er taget fra tyrkisk side imod anvendelsen af tortur og nedværdigende behandling, selv om disse skridt ikke kan anses for tilstrækkelige.

Den omstændighed, at klagesagen nu opgives, betyder efter Det Radikale Venstres opfattelse ikke, at vi i fremtiden er afskåret fra at beskæftige os med forholdene i Tyrkiet. Det kan, som andre har sagt det, gøres i Folketinget, i Europarådet og også i EF-Parlamentet. Tyrkiet har med sine netop foretagne militære aktioner mod den kurdiske befolkning leveret helt friske grunde til, at vi bør gøre det. Forslagsstillerne beskylder i bemærkningerne nærmest NATO for at være skyld i, at det kurdiske spørgsmål ikke er løst. Jeg må gøre opmærksom på, at årsagerne til det kurdiske problem er af ældre dato end NATO, og at problemet ikke kun vedrører Tyrkiet, hvad den stiltiende forståelse mellem Irak og Tyrkiet i den aktuelle situation tydeligt illustrerer.

Selv om jeg således har svært ved at forstå og acceptere NATO-sammenhængen, er jeg enig med forslagsstillerne i, at den danske indsats for menneskerettigheder aldrig må underordnes f.eks. NATO-interesser. Det Radikale Venstre har heller ingen grund til at mene, at noget sådant sker.

Selv om forslaget altså ikke længere er aktuelt i sin nuværende form, vil Det Radikale Venstre gerne i udvalget være med til at

[Stinus]

gennemgå de enkelte bestanddele i forslaget, hvilket bl.a. skulle give mulighed for at få detaljerede oplysninger om de garantier, Tyrkiet har givet for en sikring af menneskerettighederne i landet.

Bollmann (CD):

Jeg vil på CDs vegne først sige tak til udenrigsministeren for hans indlæg. Ikke mindst bemærkningerne om, at man ikke fortsat bør se tilbage, men se fremad, er vi meget enige i, for også efter vores opfattelse er situationen jo bevisligt ændret meget i de senere år og i en meget positiv retning, og jeg mener faktisk, at en sådan udvikling fremmes bedre ved at opmuntre til at fortsætte end ved at komme med en række tvivlsomme beskyldninger mod Tyrkiet.

Helt konkret er der nu udarbejdet en rapport som resultat af den forligsordning mellem de fem klagestater og Tyrkiet, der blev indgået i 1985. Jeg skal ikke gentage alle de bemærkninger, ministeren kom med, men jeg synes nok, den sammenfatning, som han refererede, er værd at understrege. Menneskerettighedskommissionen giver jo udtryk for, at den samarbejdets ånd, man har mødt, afspejler den tyrkiske regerings beslutsomhed med hensyn til at sikre overensstemmelse med de menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, der er indeholdt i konventionen.

En anden væsentlig ting, som flere også har været inde på, er den tyrkiske regerings beslutning om at anerkende den individuelle klageadgang til Menneskerettighedskommissionen. Herefter har Tyrkiet på linje med hovedparten af Europarådets medlemmer accepteret, at kommissionen kan modtage klager over krænkelse af rettigheder fra enkeltpersoner og fra grupper og organisationer. Selv om anerkendelsen er fulgt af visse forbehold, er der efter vores opfattelse her tale om et meget væsentligt fremskridt, der var utænkeligt for blot nogle få år tilbage.

Jeg skal til slut sige, at vi selvfølgelig også er klar over og er enige i, som også ministeren har været inde på, at der er en lang række forhold, der må give anledning til bekymring, men vi finder altså, at den proces, Tyrkiet er inde i, er virkelig positiv, og den har kun været mulig, fordi både den tyrkiske regering og det tyrkiske folk faktisk har et øn-

ske om at genoprette demokratiet og blive en del af Europa.

Kofod-Svendsen (KRF):

Jeg vil begynde med at takke ministeren for den meget grundige redegørelse, vi har fået om udviklingen i Tyrkiet.

Der er især et par ting, jeg hæftede mig ved med tilfredshed. Regeringen vil arbejde for at få rapporten offentliggjort, og så har jeg også bemærket, at når der har været tale om tortur i Tyrkiet, så har det efter de oplysninger, der er kommet frem, ikke været af helt ny dato. Det håber jeg vi kan tage som udgangspunkt for en konstatering af, at en bedring af situationen er undervejs. Der er en demokratisering undervejs, og der er vilje til at bedre situationen.

Når jeg har konstateret dette, finder jeg ikke, at der er behov for det af VS fremsatte forslag. Jeg kan helt henholde mig til det, ministeren har givet udtryk for, nemlig at regeringen nøje vil følge udviklingen, bl.a. via Europarådets ministerudvalg.

Damgaard Nielsen (FP):

Fremskridtspartiet kan tilslutte sig udenrigsministerens redegørelse.

Jeg læser her i forslaget, at forslagsstillerne skriver:

»Det er jo glædeligt, at et stort flertal af Folketingets partier (bortset fra Fremskridtspartiet, hvad der desværre ikke kan undre) i fællesskab har kunnet fremsætte beslutningsforslag om oprettelse af et menneskerettighedscenter i Danmark.«

Jeg vil godt lige spørge forslagsstillerne, hvad de egentlig har tænkt med en så speciel bemærkning i et sådant forslag, for Fremskridtspartiet går da også imod enhver form for diktatur og imod tortur. Men ethvert tænkende menneske kan jo også sige sig selv, at i de områder, hvor en regering sidder på militærets betingelser, har en regering ikke de samme muligheder for at gennemføre det, vi forstår ved demokratiske betingelser, som vi kender det f.eks. i Skandinavien. Der er også de kulturelle og religiøse forhold, der spiller ind, og vi ved alle sammen lidt om – i hvert fald når det er de muslimske lande, vi snakker om – at det er en helt anden strafferet, der gælder, end den, vi har i Danmark.

[Damgaard Nielsen]

Men man kan så spørge: hvad kan vi gøre for at gøre disse forhold bedre i Tyrkiet, end de er i øjeblikket? Der tror jeg, at sådan en ting som turismen fra Vesteuropa til Tyrkiet vil få en afgørende rolle, og jeg tror også, at der i løbet af ganske få år vil opstå sådanne forhold, at Tyrkiet vil blive trukket nærmere til Europa. Der er også handelssamkvem, og vi ved jo også, at der samarbejdes i NATO.

Men jeg er heller ikke i tvivl om, at der foregår ting dernede, som vi vil mene er helt uhyrlige, især ude i trekantområdet, hvor kurderne har ført deres kampe i masser af år.

Men det er jo ikke alene i Tyrkiet, at der foregår krænkelse af menneskerettigheder. Kommer vi over i det område, så har vi det palæstinensiske problem; det er heller aldrig blevet løst, og vi må så håbe, at det er nogle ting, som kommer.

Jeg vil dog godt understrege, at Fremskridtspartiet i hvert fald ikke kan acceptere hverken terror eller mishandlinger, hvis det er det, forslagsstillerne har tænkt, da de nævnte Fremskridtspartiet i forslaget.

Albrechtsen (VS):

Som allieret med Tyrkiet i NATO-alliancen, hvis officielle formål er at forsvare demokratiet, har Danmark et særligt ansvar for, at der ikke er demokrati i Tyrkiet.

Man kan måske sige, at der er forskelle. Der er forskel mellem den almindelige, gammeldags fascisme, som man kendte den f.eks. fra Hitler-Tyskland, og så det nuværende styre i Tyrkiet, men ser man på Francostyret i Spanien og så de nuværende forhold i Tyrkiet, er der i virkeligheden både reelt og forfatningsmæssigt meget få forskelle mellem Franco-regimet i Spanien og så det, man har i Tyrkiet nu. F.eks. havde man også under Franco-systemet i Spanien et paraderparlament, som hed Cortes. Der var imidlertid ingen tvivl om, hvor magten lå. Man havde også det, som er karakteristisk for fascismen, nemlig forbud mod arbejderpartier og i ganske særlig grad forbud mod socialistiske partier.

Det har man også i Tyrkiet såvel i praksis som i selve forfatningen. Man har også en generalissimo ved navn Evren, som uden om enhver parlamentarisk kontrol kan iværksætte undtagelsestilstand, hvor han finder det for godt, som i realiteten kan henrette hvem

han vil, uden om Parlamentet, og som kan indsætte hæren med ubegrænsede beføjelser overalt, hvor han skønner det påkrævet for sine interesser.

Noget sådant kan man ikke tale om er et demokrati, end ikke noget, som er på vej til demokrati. Jeg vil godt bede den oplyse, som er i stand til det, hvad det er i den tyrkiske forfatning, der er undervejs til at blive ændret i retning af demokrati. Er der mulighed for, at Bülent Ecevit på noget tidspunkt kan genoptage sin politiske virksomhed, danne et socialdemokratisk parti, opstille til valgene? Nej, det er der ingen mulighed for; det bliver ikke en realitet i det halvfascistiske Tyrkiet, for man vil ikke have arbejderpartier, end ikke socialdemokratiske arbejderpartier og da i særdeleshed ikke f.eks. venstresocialistiske partier.

Jeg hørte i Nyhedsmagasinet i går aftes, at 2.000-3.000 mennesker her for nylig havde forsøgt at danne et venstresocialistisk parti; de havde endog proklameret, at de ville overholde forfatningen. Det er de nødt til at gøre, selv om den er, som den er, for overhovedet at kunne være der. Men dette parti kunne ikke få lov til at blive dannet. Tværtimod blev stifterne arresteret og kan nu vente mange års fængsel, fordi de har formastet sig til at ville oprette et lovligt politisk parti.

Så synes jeg, at man skal holde op med at snakke om demokrati. Jeg håber ikke, at der er nogen i denne sal, der kan beskrive sådanne tilstande som demokrati eller som væren-de på vej til demokrati.

Jeg håber heller ikke, at der er nogen, som vil påstå, at man i et demokrati kan forbyde fagforeninger at arbejde for arbejderklassens interesser. Men i Tyrkiet er det forbudt for fagforeningerne at arbejde for arbejderklassens interesser, og da nogle fagforeningsfolk alligevel gjorde det, blev de i december 1986 idømt langvarige fængselsstraffe, 264 mennesker en bloc. Er der noget, hr. udenrigsminister, der tyder på, at fagforeninger fremover i Tyrkiet vil få lov til at arbejde for arbejderens interesser? Det er der intet der tyder på, tværtimod. Massearrestationer, fængslinger, domme og henrettelser fortsætter i stor skala på disse områder.

Man kan også se det fra den anden side. Der er nogle, der har nævnt, at der trods alt bliver gjort en indsats; der er endog politifolk, der er blevet dømt for at have udøvet

[Albrechtsen]

tortur. Man kunne også høre en interessant beretning i Nyhedsmagasinet i går om, hvordan en politimand var blevet idømt 10 års fængsel. Det var da en indsats fra systemets side, må man sige. Men det var noget, der var iscenesat til ære for den vesteuropæiske offentlighed, viste det sig, for manden søgte så en forfremmelse i det tyrkiske politi. Den fik han. Så appellerede han sagen; men da han jo var blevet forfremmet af det tyrkiske system, kunne man selvfølgelig ikke dømme en sådan samfundsborger, og så blev han selvfølgelig sat fri. Derfor er denne indsats imod torturen ikke reel. Man dømmer måske på skrømt nogle enkelte politifolk, men en reel indgriben er der ikke tale om.

På det seneste er den tyrkiske menneskerettighedskommission også blevet forbudt. Der var sandelig en organisation, der helt upolitisk havde dannet sig for at påse overholdelsen af menneskerettighederne i Tyrkiet, ligesom der i andre lande er menneskerettighedskommissioner. Det finder general Evren sig ikke i; han skal ikke have nogen menneskerettighedskommission i Tyrkiet: hvad kunne det ikke føre til for generalerne? Så forbyder man en menneskerettighedskommission.

Kan man i et demokrati forbyde en menneskerettighedskommission? Er der nogen af de borgerlige ordførere, der mener, at det er foreneligt med demokrati, at hvis folk danner en menneskerettighedskommission for at påse, at menneskerettighederne ikke bliver krænket, så bliver det forbudt? Og hvis de gør det alligevel, bliver de slæbt i fængsel og idømt langvarige fængselsstraffe. Er der noget som helst demokrati i det?

Det er jo blevet sagt, at der skulle være pressefrihed i Tyrkiet. Jeg vil godt spørge ministeren, om han vil benægte, at der i Tyrkiet i den seneste tid er idømt mere end 3.000 års fængsel tilsammen for brug af ytringsfriheden. Jeg har en liste her. Nu vil jeg ikke stå og lægge alle dommene sammen; dels er det for deprimerende, dels tager det længere tid, end det har lov til at tage. Men 3.000 år kan man altså få ud af det alene i denne liste. Der er uden nogen tvivl yderligere tilfælde af journalister, som altså har formastet sig til at bruge deres aviser til at debattere aktuelle samfundsforhold i Tyrkiet. Vil ministeren benægte det?

Jeg står her med to eksemplarer af et blad, som hedder Nokta. Det er et ulovligt blad. Hvis jeg stod på en talerstol i Tyrkiet – selv i de områder, hvor der ikke er undtagelsestilstand – med disse to blade i hånden, så stod jeg der ikke ret længe. Så stod jeg ganske kort tid efter i en fængselscelle. Så lå jeg ganske kort tid efter på gulvet og blev pryglet igennem, eller jeg blev hængt op og gennemstrømmet med elektricitet. Nøjagtig sådan som det foregik på de billeder, som dette blad bragte, for et år siden godt nok. For siden da er de mennesker, som udgav dette blad, nemlig blevet udsat for retsforfølgning, og dette blad er blevet forbudt. Det er blevet forbudt, fordi det beskrev de modbydelige forhold, som findes i de tyrkiske fængsler. Det kan vel heller ingen benægte.

Sådan kan man blive ved fra den ene ende til den anden. Der er ikke menneskerettigheder i Tyrkiet. Der er ikke demokrati i Tyrkiet, og der er heller ingen udsigt til, at der bliver det.

Jeg vil slutte med at sige, at på den baggrund er det utrolig skuffende, at der ikke kan være flertal for at gøre noget aktivt ved sagen.

Jeg er helt enig med hr. Stinus i, at det er mærkeligt, at ministeren, når han ved, at der skal være en debat, meddeler, at han har truffet sin beslutning om tirsdagen, hvor debatten skal være om torsdagen. På den måde afskærer han Folketinget fra at blande sig i sagen. Det er i fuldstændig overensstemmelse med ministerens sædvanlige foragt for det parlamentariske flertal.

Men det afskærer ingenlunde dette flertal fra at rejse en sag imod Tyrkiet. Når nu repræsentanterne for Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre har tilkendegivet, at der under udvalgsarbejdet skal ske noget, vil jeg derfor foreslå, at vi sammen laver en beretning, som dels fyldestgørende gør rede for disse ting – hvad dette hemmelige papir, som ministeren har brugt til at godkende, overhovedet ikke gør – dels angiver en dansk indsats. Det vil jeg meget gerne være med til.

Hvis ikke det kan lade sig gøre at komme igennem ad den vej, må vi jo på et tidspunkt have en forespørgsel om sagen.

Men jeg ser frem til, at der kan komme en sådan beretning på baggrund af udvalgsarbejdet. Jeg siger i hvert fald tak for, at repræsentanter for de to partier er indstillet på,

[Albrechtsen]

at sagen skal belyses meget mere fyldigt, end det har været tilfældet med denne hemmelige rapport.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Jeg er ked af at bede om denne korte bemærkning, for jeg kan jo se, at hr. Albrechtsen følger en taktik, som ofte anvendes, og som vist også blev det tidligere på dagen i andre debatter. Der bliver i den grad overdrevet i de udfald, som hr. Albrechtsen foretager fra talerstolen, at man har fornemmelsen af, at det skal provokere til den debat, som der ellers ikke ville være lejlighed til.

Jeg synes, de sammenligninger, som hr. Albrechtsen fremfører, de betragtninger om forholdene i Tyrkiet, i voldsomt omfang bærer præg af, at han ikke selv har været der. Jeg har f.eks. svært ved at tro, at hr. Albrechtsen har været i Tyrkiet inden for det sidste år eller to.

Hvis hr. Albrechtsen havde begrænset sig til at foretage en sammenligning mellem Franco-Spanien og Tyrkiet ud fra tilstandene, som de var i 1983, 1984, 1985 i Tyrkiet, kunne jeg have givet hr. Albrechtsen ret et langt stykke af vejen. Men at sige, at det i dag i Tyrkiet forholder sig som i Franco-Spanien, er forkert. I øvrigt kalder man stadig væk parlamentet i Spanien Cortes. Det var ikke kun en Franco-opfindelse. Det hedder det stadig væk den dag i dag.

Når det gælder pressefrihed og partidannelser, mener jeg, at hr. Albrechtsen baserer sig på oplysninger, der er forældede. Sådan er forholdene ikke i Tyrkiet i dag. Jeg tror, at de socialdemokrater, der er til stede her, og som følger med, kender til hr. İnönü, som har en partidannelse, der er repræsenteret i det tyrkiske parlament i Ankara, og kender til fru Ecevit's parti, som også er repræsenteret i det tyrkiske parlament, og de ville sige, at noget tilsvarende sad der simpelt hen ikke i Cortes i Francos tid. Pressefriheden har det også anderledes end ifølge hr. Albrechtsen.

Jeg forstår faktisk ikke, hvor hr. Albrechtsen vil hen med disse kraftige overdrivelser. Han opnår kun – og det er formentlig det, han gerne vil – at vi andre, som også har en kritik, men som er forholdsvis moderate, og som prøver på at få nogle praktiske resultater ud af tingene, fremstår som nogle, der

bestemt skal rensvaske og hvidvaske Tyrkiet. Det har jeg ingen lyst til personlig, men på den anden side må jeg sige, at de overdrivelser, som hr. Albrechtsen kommer med her, ikke må stå uimodsagte.

(Kort bemærkning).

Fischer (KF):

Nu er hr. Albrechtsens selektive forargelse vedrørende overtrædelse af menneskerettighederne jo velkendt. Men udviklingen i Europa modsiger unægtelig hr. Albrechtsens analyse. De gamle fascistiske diktaturer i Europa er alle i dag demokratier, nogle af dem endda med socialistiske regeringer, men kan hr. Albrechtsen påvise blot et enkelt marxistisk diktatur i Europa, der har kunnet omdannes til et ægte demokrati? Det vil jeg gerne høre.

Vi er i dag – og vi vil være – i færd med at påvirke Tyrkiet til at fjerne de sidste rester af diktatoriske tendenser. Det vil vi benytte alle vores påvirkningsmuligheder til, og vi vil ikke tie omkring eventuelle fortsatte overtrædelser. Men der er unægtelig langt derfra og så til hr. Albrechtsens analyse.

Så talte hr. Albrechtsen om undertrykkelse af en menneskerettighedskommission. Jeg har ikke hørt hr. Albrechtsen tale meget om undertrykkelse af menneskerettighedskommissionen i Nicaragua.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg vil gerne sammen med hr. Fischer rejse en debat om ethvert af disse spørgsmål, som hr. Fischer ønsker debat om, det være sig Sovjetunionen, Nicaragua eller et hvilket som helst land, hvor vi skal kigge på menneskerettighederne. Hr. Fischer skal ikke savne min medvirken til at rejse problemerne. Det ved hr. Fischer også godt. Derfor er jeg bange for, at jeg må sige: det er noget ævl at komme med.

Hr. Fischer ved godt, at hvis hr. Fischer ønsker at rejse en debat om menneskerettighederne i et hvilket som helst land, så kom til mig, så rejser vi den sammen! Men der er visse lande, hr. Fischer ikke ønsker nogen debat om. Det er forskellen mellem hr. Fischer og mig.

[Albrechtsen]

Så bemærkede jeg, at i de to vældig indigenerede indlæg, som hr. Bjørn Elmquist og hr. Fischer holdt, var der ikke én af de oplysninger, jeg fremkom med, som blev tilbagevist. Jo, hr. Bjørn Elmquist havde noget med Cortes. Jeg har ikke beskyldt det nuværende Cortes for at være et paradedeparlament, men kun det, der var dengang, så lad det være. Men kom, hr. Bjørn Elmquist, og nævn mig ét blandt de eksempler, jeg kom med, som var forkert! Det har I ikke gjort.

Jeg har endda begrænset mig til forholdene dér, hvor der ikke er undtagelsestilstand. Jeg kunne tage forholdene op dér, hvor der er undtagelsestilstand, og belyse for hr. Bjørn Elmquist, hvordan det foregår dér. Men det vil jeg slet ikke. Jeg er ikke tilhænger af at køre en debat på overdrivelser. Derfor har jeg kun taget eksempler fra de områder, hvor den tyrkiske regering påstår at der ikke er undtagelsestilstand. Men jeg kunne da komme med, at det tyrkiske militær f.eks. i 30 minutter har sønderbombet udvalgte landsbyer og områder i Kurdistan som hævn for kurdiske aktioner. Man bomber landsbyerne, ligesom amerikanerne gjorde det i Vietnam. Det kan I heller ikke tilbagevise. Jeg kunne blive ved. Tiden tillader det ikke, men jeg kunne blive ved.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Vi vender tilbage til talerrækken.

Lasse Budtz (S):

Jeg må indrømme, at jeg har meget vanskeligt ved at forstå, hvorfor den kendsgerning, at Nicaragua muligvis krænker nogle menneskerettigheder i en situation, hvor landet er truet af verdens største og stærkeste nation, skal kunne undskylde, at menneskerettighederne overtrædes i Tyrkiet. Det er mig komplet umuligt at se sammenhængen, og det er mig navnlig komplet umuligt at se sammenhængen af den simple grund, at Tyrkiet jo ønsker at være medlem af Europarådet.

Som bekendt er det Europarådet, der har etableret menneskerettighederne. Europarådet er skabt til at beskytte menneskerettighederne. Europarådet er skabt for at beskytte demokratiet. Det vil altså sige, at Europarådet blot skulle se hen over hovedet på de kendsgerninger, som viser, at menneskerettig-

hederne overtrædes hver eneste dag i Tyrkiet! Selvfølgelig skal vi da i en dialog fortælle dem det; en debat som denne her er gavnlig.

Det lader sig nu altså ikke benægte, at de ting, hr. Albrechtsen har fremført, er fuldstændig korrekte. Menneskerettighedskommissionen i Tyrkiet er forbudt af Evren. Jeg har talt med familierne til de tre politikere, som fuldstændig inden for loven ville danne et socialistparti i Tyrkiet, og som blev anholdt for flere måneder siden og nu sidder i fængsel. Hr. Albrechtsens oplysninger er absolut korrekte, og fordi hr. Fischer nu tilfældigvis ikke kan lide hr. Albrechtsens parti eller den politiske linje, han står for, behøver han ikke at komme og påstå, at det, hr. Albrechtsen siger, er forkert. Jeg har været i Tyrkiet ikke mindre end tre gange i år, endda i længere perioder, og kan bekræfte, at de er absolut korrekte.

Jeg tror, at en meget stor del af denne debat bunder i uvidenhed. Der er stadig væk tortur i fængslerne. De tyrkiske myndigheder indrømmer det. Parlamentet kan ikke under nogen omstændigheder anses for repræsentativt. Fagforeningerne kan ikke erklære sig politisk. Har det noget som helst med demokrati at gøre? Har det noget som helst med Europarådets model af et demokrati at gøre? Og skal vi ikke fremhæve det? Jo, selvfølgelig skal vi da fremhæve det.

Jeg mener, at udenrigsministeren på et tidspunkt antydede, at der havde været amnesti i Tyrkiet. Det er jo heller ikke rigtigt. Det, der er sket, er, at man har nedsat en række straffe, fordi fængslerne var for overfyldte. Er det amnesti? Nej, det er selvfølgelig ikke amnesti; det er jo logik, at det ikke er amnesti.

I øvrigt er det vel rigtigt, at man ganske enkelt ikke kan genoptage den sag, som er stoppet, efter at man indgik et kompromis. Man kan vel ikke sådan pludselig, efter at man har indgået et kompromis, genoptage den, og det troede jeg i øvrigt også var det, udenrigsministeren havde sagt, men jeg er blevet gjort opmærksom på, at det er det muligvis ikke. Skal vi i gang igen, må vi starte en helt ny sag.

Jeg er da enig i, at det er en god idé at føre en debat med Tyrkiet på alle mulige planer for at påvirke det. Jeg tror, at Fremskridtspartiets repræsentant for en gangs skyld har ret i, at det gavner, at vi sender

[Lasse Budtz]

masser af turister til Tyrkiet, hvis vi gør det – der er jo mange, der bliver væk, fordi de ikke bryder sig om at være i et land, hvor menneskerettighederne overtrædes konstant. Men lad dog være med at benægte fakta, bare fordi det er socialdemokrater og socialister, der fremhæver kendsgerningerne, og fordi man selv tilhører et forældet konservativt parti!

Fischer (KF):

Jeg har alene nævnt undertrykkelsen af menneskerettighedskonventionen i Nicaragua for at pointere den selektive forargelse, der præger venstrefløjen, når vi taler om menneskerettigheder.

Til hr. Lasse Budtz vil jeg blot sige, at jeg finder det epokegørende i denne sammenhæng, at Tyrkiet har anerkendt den individuelle klageret, for nu får vi rent faktisk et meget effektivt analyseinstrument til at vurdere udviklingen i Tyrkiet, f.eks. vurdere de tyrkiske sagføreres uafhængighed i forhold til regeringen. Jeg synes, det er meget positivt. Det ville unægtelig have været skadeligt, hvis Tyrkiet ikke havde anerkendt den individuelle klageret. Der er ingen, der benægter fakta her, men man kan ikke løsrive en vurdering af Tyrkiet i dag fra den historiske udvikling, som Tyrkiet har været igennem – den meget besværlige udvikling, landet har været igennem – og jeg mener, det er vigtigt, at vi understreger både fremskridt og mangler. Det må være måden at gå frem på.

(Kort bemærkning).

Bernhard Baunsgaard (RV):

Under Europarådets møde i januar havde vi en diskussion om Tyrkiets anerkendelse netop af den individuelle klageret. Jeg mener ikke, at det på overbevisende måde lykkedes for udenrigsministeren fra Tyrkiet at forklare os, at denne individuelle klageret var anerkendt. Jeg kunne godt lide at spørge den konservative ordfører, hvordan han forestiller sig at individuel klageret kan kombineres med krigsretstilstanden i de kurdiske provinser i Tyrkiet.

(Kort bemærkning).

Ole Espersen (S):

Jeg ved ikke, om udenrigsministeren havde tænkt sig at svare på de spørgsmål, hr. Lasse Budtz rejste, men jeg vil meget gerne have svar på dem.

Mener udenrigsministeren, at de tanker om amnesti, som er nedfældet i forliget, og hvor den tyrkiske regering siger, at man er interesseret i at drøfte og overveje en amnesti, på nogen måde er realiseret? Man kunne få det indtryk af ministerens indlæg, at de var realiseret. Det ville overraske mig, for det er ikke mere end få måneder siden, at den tyrkiske præsident gav udtryk for, at der ikke kunne blive tale om at give nogen form for amnesti. Amnesti er noget, konger og diktatorer giver; det er ikke noget, man giver i et demokratisk land, sagde han. Og jeg fik bekræftet i Udenrigsministeriet, at man ikke engang overvejer at give amnesti til de hundreder eller tusinder af politiske fanger, der er. Det var det ene spørgsmål. Mener ministeren, at forliget er opfyldt på det punkt?

Det andet spørgsmål – og det synes jeg også er vigtigt, når vi skal se på, hvordan menneskerettighedskonventionen fungerer i det hele taget – er: hvis nu den danske regering var utilfreds med forligets realisering, ville vi så kunne have genoptaget sagen? Ville vi blot kunne have sendt et brev til kommissionen og sagt: vi mener ikke, forliget er opfyldt; vi mener, forholdene er utilfredsstillende, og derfor beder den danske regering nu om, at den sag, som er omhandlet i forliget, bliver genoptaget? Kan man det? Eller forspilte regeringen chancen, da man indgik forliget med henblik på en videreførelse af sagen?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Der er stillet en række spørgsmål, som jeg oprigtigt talt synes egner sig bedst til udvalgsbehandlingen, men jeg skal da gerne, så vidt det er mig muligt, komme ind på det par spørgsmål, som hr. Ole Espersen stillede sidst. Vi har jo tidligere grundigt diskuteret spørgsmålet om den forligsordning, der blev indgået, og det ligger helt klart, sådan som forløbet har været, at hvis der skal laves en ny sag, må vi selv lave den; de andre tidligere klageparter synes ikke at være interesserede i at genoptage sagen. Jeg har også offentlig tilkendegivet, at regeringen, som tingene

[Udenrigsministeren]

foreligger, heller ikke finder, at der er noget grundlag for at starte en ny sag.

I spørgsmålet om amnesti foreligger det oplyst, at de løsladelser, der er sket, og som både hr. Lasse Budtz og hr. Ole Espersen har været inde på, ikke har ophævet forskellige længerevarende retsvirkninger for de pågældende, og derfor er det da helt korrekt, at man kan diskutere, i hvilket omfang der kan siges at være tale om amnesti.

(Kort bemærkning).

Ole Espersen (S):

Det sidste, med hensyn til omfanget af straffertilgivelse, er jeg meget enig i, og det kan vi diskutere i udvalget, men amnesti er der ikke blevet givet. Det med genoptagelse interesserer mig, fordi det blev proklameret i forbindelse med forligets indgåelse og også under senere debatter i Folketinget, at der ikke var sket nogen større skade, fordi man jo kunne genoptage sagen. Det sagde udenrigsministeren selv under en debat i Folketinget den 15. maj 1986 som svar på et spørgsmål fra hr. Erik Holst. Ministeren sagde, at det er klart, at Danmark har mulighed for, hvis vi måtte ønske det, enten alene eller sammen med andre lande at genoptage sagen når som helst – altså sagen, den sag, der er omfattet af forliget. Det vil ikke tage længere tid, sagde ministeren, end det tager at skrive et brev til Menneskerettighedskommissionen.

Jeg spurgte ikke om, hvorvidt de andre lande var interesserede i sagen på ny. Jeg spørger simpelt hen: kan vi, hvis vi vil, genoptage den sag vedrørende de overtrædelser, som forliget omhandler?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Det synes jeg er et meget teoretisk spørgsmål. Jeg kan ikke se, hvilken interesse det har. Det, der må have interesse, er, hvad vi har opnået ved at gennemføre det forlig, som de andre klagestater sammen med Danmark var enige om at alt talte for at gennemføre. Resultatet foreligger i den rapport, som hr. Ole Espersen også har set. Jeg synes, det er et flot resultat.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Der er ingen grund til at gøre det så indviklet. Under behandlingen i Folketinget af et VS-forslag den 16. maj sidste år sagde ministeren, da vi klagede over forholdene i Tyrkiet, som de var på det tidspunkt, at vi måtte vente og se, for nu kom den endelige rapport, og så måtte man se, om menneskerettighedssituationen igen havde nået et sådant stade, at vi ikke længere behøvede at appellere til menneskerettighedsorganisationerne i Strasbourg. I maj stillede ministeren Folketinget i udsigt, at Folketinget havde mulighed for at vurdere situationen. Det har ministeren aldrig ment alvorligt, da han sagde det i sin tid. I hvert fald har han ikke bedt Folketinget om at vurdere situationen, tværtimod har han uden om Folketinget meddelt offentligheden i tirsdags, at der ikke var noget at vurdere for Folketinget, og at der ikke var nogen sag, der kunne genrejses. Ministeren har altså også på dette punkt – og det er jo desværre ikke det første punkt, han har vildledt Folketinget med i dag – vildledt Folketinget den 16. maj 1986. Det skal åbenbart være almindelig praksis fra den ministers side, men så må vi andre i hvert fald tage den konsekvens, at vi må analysere forholdene i udvalget, som de rent faktisk er, og så må vi se, om der er basis for at rejse en ny sag. Det må være arbejdsopgaven nu, og hvis der kan blive flertal for det, synes jeg i hvert fald, det er et godt resultat.

Bjørn Elmquist (V):

Jeg skal ikke indlede nye diskussioner og tage nye emner op, men jeg må korrigere hr. Albrechtsen, når han før i en kort bemærkning sagde, at han faktisk kun var taget i én fejltagelse, nemlig vedrørende, hvorvidt det spanske parlament stadig hedder Cortes. Jeg påviste også, at der var andre af hr. Albrechtsens udsagn i et af indlæggene heroppefra, der var forkerte. Jeg talte om de partier, der er repræsenteret, og som udgør en opposition i forhold til den nuværende regering i det tyrkiske parlament i Ankara. Jeg nævnte de to socialdemokratiske partier, eller hvad vi skal kalde dem, det ene ledet af hr. İnönü og det andet stiftet af fru Ecevit. Hr. Ecevit er stadig afskåret derfra, og det er også et af de forhold, som jeg i hvert fald meget håber vil blive indbragt for Den Europæiske Menneskeretskommission, at hr. Ece-

[Bjørn Elmquist]

vit hurtigst muligt får udtømt sine nationale retsmidler, som kravet jo er i henhold til menneskerettighedsstatutterne, og i Tyrkiet får en dom for, om man mener, at den lov, der forbyder ham i 10 år at have politiske aktiviteter, er o.k. eller ikke, således at han med den dom i hånden kan henvende sig til Menneskerettighedskommissionen i Strasbourg. Så får vi afprøvet nogle af de ting, som jeg personlig finder yderst kritisable i Tyrkiet den dag i dag.

Men en sådan opposition fandtes der ikke i Francotidens Spanien, hr. Albrechtsen. Hvis man tror det, er man helt galt afmarcheret. De sad inde i fængslerne alle sammen dengang, så det er skam mange overdrivelser i det, som hr. Albrechtsen sagde, som han ikke kan slippe af sted med.

Jeg hørte også om et af eksemplerne på retsforfølgelsen af politifolk, der havde gjort sig skyldige i tortur. Det skulle være blevet nævnt i radioens Nyhedsmagasinet i aftes. Det har jeg ikke hørt, men det mindede mig om et eksempel, jeg har været med til at få efterforsket, om en politimand, der skulle være idømt 10 års fængsel ved en førsteinstansdom og derefter skulle have søgt forfremmelse. Hvis det er det samme, vi taler om, er dette en and. Det er påvist, at denne politimand er suspenderet, og at han bestemt ikke er blevet politifremmet. Men de overdrivelser, vi her har været udsat for, svarer såmænd bare til det angreb, som formanden for VS' udenrigspolitiske udvalg fremførte i en lang artikel i Information engang i januar – jeg tror, det var den 22. januar – dels mod regeringen, personificeret ved udenrigsministeren, dels mod mig selv, for den politik, vi havde ført over for Tyrkiet. Jeg skrev en argumenterende artikel imod, men man skulle såmænd have troet, det var i de værste dage i Tyrkiet, for jeg har endnu ikke set den optaget i Information, og derfor kan man sige, at det ikke er alle vegne, det er så let at komme til i pressen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets ovegang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, be-
trager jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

12) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 106:

Forslag til folketingsbeslutning om offentlige indkøb af miljøvenlige køretøjer.

Af Tinning (VS) og Gade (SF) m.fl.
(Fremsat 29/1 87).

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Som tidligere meddelt udgår dette punkt af dagsordenen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

13) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 128:

Forslag til folketingsbeslutning om ændring af tjenestemandspensionsloven.

Af Carsten Andersen (SF) m.fl.
(Fremsat 30/1 87).

Forslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Finansministeren (Palle Simonsen):

Tjenestemandspensionsordningen giver som de fleste pensionsordninger med løbende udbetalinger ret til børnepension, når tjenestemanden er afgået ved døden. Tjenestemandens efterladte børn under 18 år får en børnepension på for tiden 13.228 kr. om året. Et forældreløst barn får 26.455 kr. om året, og denne pension er dermed den eneste type børnepension, som direkte bliver berørt af det ændrede personfradrag.

Som et led i skattereformen er personfradraget for børn under 18 år, som det også er nævnt i beslutningsforslaget, fastsat til 18.800 kr. om året eller med andre ord 5.000 kr. lavere end det gennemsnitlige personfradrag for personer over 18 år. Det skyldes den særlige børnefamilieydelse på 5.000 kr. pr. barn,